

Met Leerkrachtmethode 'Druk in de Klas' meer rust en structuur in de klas?

Betty Veenman heeft aan de VU haar master rechten en master klinische neuropsychologie cum laude afgerond. Zij heeft tijdens haar studie veel lesgegeven aan kinderen en volwassenen, bij een kinderdagverblijf gewerkt en neuropsychologisch onderzoek gedaan bij kinderen met ADHD en kinderen met traumatisch hersenletsel. Het voortzetten van haar carrière via het promotieproject 'Druk in de Klas' is daarom ook geen verrassing. Sinds anderhalf jaar coordineert zij dit project, waar scholen aan deelnemen uit heel Nederland. Het dichterbij elkaar brengen van onderzoek en praktijk is voor Betty een grote uitdaging, waar zij zowel nu als in de toekomst een bijdrage aan hoopt te kunnen leveren.

In het Nederlandse basisonderwijs zijn er zo'n 25 duizend kinderen met een diagnose ADHD, wat neerkomt op één kind per twee klassen. Daarnaast zijn er nog 40.000 bovengemiddeld drukke of ongeconcentreerde kinderen zonder diagnose, waarbij enige vorm van behandeling of aanpak wel van belang is.^[1] Leerkrachten weten vaak niet goed hoe zij met deze vaak net te enthousiaste en impulsieve kinderen om moeten gaan, wat tot frustratie kan leiden bij de leerkracht, het kind zelf, en de rest van de klas. Zeker met de komst van het Passend onderwijs waarin men probeert om steeds meer kinderen met 'rugzakjes' in het reguliere onderwijs te houden, is het van belang om leerkrachten handvatten te bieden om druk en ongeconcentreerd gedrag in de klas aan te pakken. Omdat er in Nederland nog geen effectief bewezen leerkrachtmethode is, specifiek gericht op ADHD-type gedrag, heeft de afdeling klinische neuropsychologie van de Vrije Universiteit van Amsterdam een dergelijke leerkrachtmethode ontwikkeld, genaamd 'Druk in de Klas'. De nadruk ligt bij deze methode op het positief belonen van gewenst gedrag, met als doel om kinderen in het reguliere basisonderwijs en uit de geestelijke gezondheidszorg te houden.

DE LEERKRACHTMETHODE 'DRUK IN DE KLAS'

'Druk in de Klas' is een methode voor leerkrachten van het reguliere basisonderwijs om druk en ongeconcentreerd gedrag aan te pakken en is gebaseerd op een effectief bewezen programma uit de VS (genaamd het 'Summer Treatment Program').^[2]

Deze methode is bedoeld voor alle bovengemiddeld drukke en ongeconcentreerde kinderen, dus niet alleen voor kinderen gediagnosticeerd met ADHD. 'Druk in de Klas' bestaat uit een handleiding die zonder voorafgaande cursus door de leerkracht kan worden gebruikt, waarbij het positief belonen van gewenst gedrag en het creëren van structuur en voorspelbaarheid voorop staat. De methode bestaat uit een basisniveau voor de hele klas en drie intensiteitsniveaus voor individuele kinderen. Dit basisniveau wordt de eerste 6 weken toegepast en bevat zowel een klassikaal beloningssysteem, alsook allerlei handvatten voor de leerkracht om extra structuur en voorspelbaarheid in de klas aan te brengen. Na 6 weken wordt er middels de zogenaamde Effect Check op een objectieve manier beoordeeld of er voldoende vooruitgang is geboekt. Als dit niet het geval is, wordt er voor een enkele drukke of ongeconcentreerde leerling een individueel beloningssysteem gestart: met behulp van een Goed Gedrag Kaart worden specifieke doelen gesteld, welke één of meerdere keren per dag (afhankelijk van het intensiteitsniveau) door de leerkracht worden beoordeeld en beloofd. Door de combinatie van klassikale en individuele methodieken en de mogelijkheid om verschillende intensiteitsniveaus toe te passen, kan er rekening worden gehouden met individuele verschillen tussen leerlingen en wordt de leerkracht niet onnodig opgezadeld met extra werklast.

ACHTERGROND

Uit onderzoek is gebleken dat kinderen met ADHD anders reageren op belonen en straffen dan kinderen zonder ADHD.^[3] Zo geven zij de voorkeur aan kleine onmiddellijke beloningen in plaats van grotere beloningen op een later moment. Daarnaast is consequent belonen nog belangrijker bij deze kinderen om gewenst gedrag aan te leren en blijkt het straffen van ongewenst gedrag juist minder effectief. Bij gedragstherapeutische leerkrachtmethoden zoals 'Druk in de Klas' ligt dan ook de focus op het belonen van gewenst gedrag, om zo een positieve en rustige sfeer te creëren waarin kinderen zich zo goed mogelijk kunnen ontplooiën. Uit een overzichtsartikel, naar de effectiviteit van gedragstherapeutische leerkrachtprogramma's uit binnen- en buitenland, is gebleken dat deze een positief effect hebben op het gedrag (ADHD-symptomen, ongehoorzaamheid en opstandig gedrag) én op de sociale vaardigheden.^[4]

EFFECTIVITEITSONDERZOEK VAN 'DRUK IN DE KLAS'

Het onderzoek naar de effectiviteit van de methode is nog in volle gang en wordt, onder leiding van professor Jaap Oosterlaan en dr. Marjolein Luman, gecoördineerd door promovenda Betty Veenman. Er doen in totaal 116 kinderen mee aan het onderzoek, waarbij zij door middel van loting aan de trainingsgroep of controlegroep zijn toebedeeld. Bij de trainingsgroep wordt de leerkrachtmethode gedurende 18 weken in de klas toegepast en bij de controlegroep krijgen

de leerkrachten deze methode na afloop van het onderzoek. Op drie verschillende momenten (voor, tijdens en na het onderzoek) zijn er bij de deelnemende kinderen op school neuropsychologische testjes afgenomen, alsook een klassenobservatie en een sociogram. Daarnaast hebben de ouders en leerkrachten in diezelfde periode allerlei vragenlijsten ingevuld. Eind juni 2014 waren de onderzoekers klaar met het verzamelen van alle gegevens, waarna zij de effectiviteit met behulp van statistische analyses (zijn) gaan onderzoeken. De reacties van deelnemende leerkrachten zijn tot op heden zeer positief: de meesten zijn van plan om de methode nu of in de toekomst te blijven gebruiken. Binnen enkele maanden is er meer te zeggen over de effectiviteit van het programma.

Als de methode effectief blijkt in het verminderen van het ADHD-type gedrag, dan is het de bedoeling om de methode op grote schaal te implementeren op de Nederlandse scholen. Op deze manier hopen de onderzoekers te voorkomen dat kinderen onnodig met de diagnose ADHD worden bestempeld en dus onnodig in de jeugd-ggz terecht komen. Daarnaast zou 'Druk in de Klas' voor kinderen met de diagnose ADHD als alternatieve behandeling kunnen worden toegepast, vooral als ouders bezwaar hebben tegen het gebruik van medicatie.

ADHD ONDERZOEK BINNEN DE VU

Bij de afdeling klinische neuropsychologie van de Vrije Universiteit in Amsterdam wordt binnen de Child Study Group veel onderzoek gedaan naar ADHD. Zo worden er om te beginnen vragenlijsten en neurocognitieve tests ontwikkeld die in de toekomst gebruikt zouden kunnen worden voor het diagnosticeren van ADHD. Deze enthousiaste groep onderzoekers proberen ook de neurobiologische oorzaken van ADHD te achterhalen, zoals welke genen, hersenstructuren en perinatale risicofactoren (factoren tijdens de zwangerschap en bevalling) betrokken zijn bij de ontwikkeling van ADHD. Daarnaast wordt de effectiviteit van verschillende andere ADHD-behandelmethoden onderzocht, zoals neurofeedback, sport, medicatie, voeding, en natuurlijk de leerkrachtmethode 'Druk in de Klas'. Wat betreft medicatie, wordt gekeken in hoeverre dit de schoolprestaties beïnvloedt en wat de lange termijn gevolgen zijn (bijvoorbeeld of dit het risico op verslaving beïnvloedt). Meer informatie over de onderzoeken van de Child Study Group aan deze afdeling is te vinden op www.childstudygroup.nl ●

[1] Gezondheidsraad (2000). Diagnostiek en behandeling van ADHD. Den Haag.

[2] MTA Cooperative Group (1999). A 14-month randomized clinical trial of treatment strategies for attention-deficit/hyperactivity disorder. Archives of General Psychiatry, 56, 1073-1086.

[3] Tripp, G. & Wickens, J.R. (2009). Neurobiology of ADHD. Neuropharmacology, 57, p. 579-589.

[4] Pieterse, K., Luman, M., Paternotte, A., & Oosterlaan, J. (2013). Leerkrachtinterventies voor de aanpak van ADHD in de klas: een overzicht van effectstudies.

TEKST BETTY VEENMAN FOTO WIM VAN DER SPIEGEL